

DOI 10.31558/2307-2318.2025.3.7

УДК 331.5:339.9 (477) J

JEL Classification: F 16, J 21, O 15

Ланська С.П.

кандидат економічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри економіки праці,

Маріупольський державний університет

s.lanska@mu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0003-1986-8777

Воскобойник Д.В.

аспірант,

Маріупольський державний університет

d.voskoboinyk@mu.edu.ua

ORCID ID: 0009-0004-3019-3728

ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

У статті досліджено складові трансформації ринку праці України з урахуванням впливу сучасних глобальних економічних викликів. Проаналізовано динаміку основних показників ринку праці України у 2011-2024 рр., визначено тенденції скорочення чисельності робочої сили та зайнятого населення, а також зміни у гендерній і віковій структурі зайнятих. Акцентовано увагу на зменшенні ємності ринку праці та збереженні значних диспропорцій між попитом і пропозицією робочої сили. Обґрунтовано, що до наявних тенденцій розвитку ринку праці додався критичний вплив нового дестабілізуючого чинника – війни на території країни, яка змінила ландшафт зайнятості в Україні та зумовила нові виклики для регулювання поточних і перспективних трудових потоків.

Відзначено, що структурні зрушення на національному ринку праці відбуваються у контексті глобальних тенденцій розвитку економіки та світового ринку праці. Зосереджено увагу на впливі глобалізації, цифровізації і соціальних трансформацій.

Наголошено, що в Україні триває специфічний процес трансформації національного ринку праці, зокрема адаптація в умовах війни. Це зумовлює необхідність впровадження комплексу адаптивних заходів для підвищення збалансованості та гнучкості ринку праці України з урахуванням воєнного стану і потреб післявоєнного розвитку з метою визначення пріоритетів щодо подальшого економічного розвитку всієї країни.

Ключові слова: ринок праці, зайнятість, робоча сила, трансформація, трудові ресурсні потоки, міграція, глобалізація, цифровізація.

Рис. – 3, Табл. – 2, Літ. – 15,

Lanska S.

PhD in Economics, Associate Professor, Acting Head of the Department of Labor

Economics,

Mariupol State University

E-mail: s.lanska@mu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0003-1986-8777

Voskoboinyk D.

graduate student, Mariupol State University

E-mail: v.podunai@mu.edu.ua

ORCID ID: 0009-0004-3019-3728

THE TRANSFORMATION OF THE UKRAINIAN LABOR MARKET IN THE CONTEXT OF GLOBAL ECONOMIC CHALLENGES

The article is devoted to the study of the components of the transformation of the Ukrainian labor market, taking into account the impact of modern global economic challenges. The dynamics of key labor market indicators for the period 2011-2024 are analyzed, with trends identified in the decline of the labor force and employed population, as well as changes in the gender and age structure of the employed. Attention is drawn to the reduction in labor market capacity and the persistence of significant imbalances between labor supply and demand. It is substantiated that, in addition to existing labor market trends, a critical destabilizing factor – the war on the country's territory – has emerged, reshaping the employment landscape in Ukraine and creating new challenges for regulating current and future labor flows.

It is noted that structural shifts in the national labor market are occurring within the context of global economic and labor market trends. Particular attention is paid to the influence of globalization, digitalization, and social transformations.

It is emphasized that Ukraine is undergoing a specific process of national labor market transformation, particularly in terms of adaptation during wartime. This necessitates the implementation of a set of adaptive measures aimed at enhancing the balance and flexibility of Ukraine's labor market, taking into account the conditions of martial law and the needs of post-war recovery, as well as determining priorities for the country's further economic development.

Keywords: labor market, employment, workforce, transformation, labor flows, migration, globalization, digitalization.

Fig. – 3, Tabl. – 2, Ref. – 15

Постановка проблеми. Протягом останніх років дослідження стану ринку праці України набуло особливої складності, що зумовлено поєднанням внутрішніх структурних диспропорцій та зовнішніх глобальних викликів. Протягом кількох десятиліть у країні сформувалися суперечливі тенденції щодо використання людського капіталу: зниження рівня продуктивної зайнятості, дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили, недостатній розвиток системи професійної підготовки та перепідготовки кадрів, посилення масштабів трудової еміграції. З початком повномасштабної війни ці проблеми різко загострилися внаслідок втрати значної частки економічно активного населення через вимушені переміщення, мобілізацію, а також руйнування виробничої та соціальної інфраструктури. Ситуацію ускладнює обмежена доступність та неповнота офіційної статистичної звітності, що істотно звужує можливості комплексного кількісного аналізу поточних тенденцій.

Разом із тим, на розвиток та структуру національного ринку праці відчутно впливають глобальні процеси – зокрема, прискорення інтеграції у світову економіку, поширення цифрових технологій, зростання впливу транснаціональних корпорацій, посилення міжнародної мобільності робочої сили та структурні зміни у світовій зайнятості.

Враховуючи синергію внутрішніх кризових факторів та зовнішніх глобальних трендів, дослідження трансформаційних змін на ринку праці України є вкрай актуальним. Науково обґрунтований аналіз цих змін створює підґрунтя для розробки ефективної політики зайнятості, здатної забезпечити адаптацію людського капіталу до сучасних викликів та сприяти його відновленню у посткризовий період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження трансформаційних змін ринку праці України присвячено роботи українських науковців: зокрема Н. Азьмук окреслює теоретико-методологічні засади трансформації ринку праці та зайнятості в умовах переходу до цифрової економіки, Л. Ільїч висвітлює структурні трансформації транзитивного ринку праці України, О. Новікова, О. Хандій, Л. Шамільова аналізують дисбаланси трудового та освітнього потенціалу країни, зумовлені війною, С. Туль здійснює оцінку системних трансформацій ринку праці в умовах цифровізації та ін. Незважаючи на значний науковий доробок у сфері дослідження трансформацій ринку праці України, питання, необхідно визнати, що залишаються недостатньо опрацьованими деякі аспекти, пов'язані з впливом чинників його сучасного стану. Потребує поглибленого аналізу структура наявних трансформаційних процесів із чітким розмежуванням внутрішніх та зовнішніх детермінант, а також визначення можливих напрямів і механізмів стратегічного розвитку національного ринку праці в умовах сучасних викликів.

Метою дослідження є оцінка трансформаційних процесів на сучасному ринку праці України з урахуванням викликів соціально-економічного розвитку останніх років і впливу глобалізації в контексті визначення основних пріоритетів його регулювання.

Виклад основного матеріалу. Аналіз динаміки показників стану ринку праці є важливою умовою розробки дієвої державної політики, спрямованої на забезпечення сталого розвитку економіки та сприяння соціальній стабільності. Для України оцінка тенденцій економічної активності, зокрема зайнятості населення, набула особливої актуальності в контексті соціально-економічних викликів, обумовлених повномасштабною збройною агресією рф. Оцінка змін, що відбуваються, є критично важливою для розуміння масштабів і глибини трансформацій ринку праці, а також для розробки напрямів протидії наявним викликам: руйнування виробничих потужностей, масова міграція населення, зміна структури робочої сили тощо призвели до значного дисбалансу між попитом і пропозицією на ринку праці України.

Необхідно зазначити, що з 2022 р. в умовах нестачі даних офіційної статистики оцінка впливу війни на ринок праці «як загалом, так і в розрізі окремих категорій населення та регіонів ускладнена та потребує додаткових методів досліджень, зокрема, з використанням альтернативних джерел інформації» [1, с. 31] – результатів опитувань, матеріалів експертних оцінок, прогнозів, досліджень міжнародних організацій тощо.

Упродовж 2011-2021 рр. в Україні спостерігалось зменшення чисельності робочої сили з 20,9 млн. осіб до 17,3 млн. осіб (на 3,6 млн. осіб або 17,2%) та зайнятого населення з 19,2 млн. осіб до 15,6 млн. осіб (на 3,6 млн. осіб або 18,8%) [2, 3] (табл. 1), що спричинено, перш за все, наслідками військового вторгнення 2014 р. рф на територію України.

Таблиця 1 – Динаміка абсолютних показників стану ринку праці України (за методологією МОП), 2011-2024 рр., млн. осіб

<i>Рік</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>
<i>Робоча сила</i>	20,9	20,9	20,8	19,9	18,1	18	17,9
<i>Зайняте населення</i>	19,2	19,3	19,3	18,1	16,4	16,3	16,2
<i>Безробітні</i>	1,7	1,6	1,5	1,9	1,7	1,7	1,7
<i>Рік</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>	<i>2022*</i>	<i>2023*</i>	<i>2024*</i>
<i>Робоча сила</i>	17,9	18,1	17,6	17,3	15,2	15,1	15,1
<i>Зайняте населення</i>	16,4	16,6	15,9	15,6	12,4	12,2	12,3
<i>Безробітні</i>	1,6	1,5	1,7	1,7	2,8	2,9	2,8

* прогнознi значення

Джерело: побудовано авторами на основі [2; 3; 4, с. 21]

Починаючи з лютого 2022 р., згідно з положеннями Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни», у зв'язку із збройною агресією РФ проти України, органи державної статистики не проводили вибіркові обстеження населення (домогосподарств), внаслідок чого відсутня можливість отримувати інформацію за їх результатами [5]. Тому щодо основних показників стану ринку праці після 2022 р. використовуються різні експертні оцінки, зокрема державних і міжнародних інституцій.

Так, згідно з оцінками Міністерства економіки України, що висвітлені в Програмі фінансової підтримки України від Європейського Союзу «Плані для Ukraine Facility», чисельність робочої сили у 2024 р. дорівнювала 15,1 млн. осіб, з яких 12,3 млн. є зайнятими, а рівень безробіття дорівнює 18,7% [4] (табл. 1).

З наведених даних є очевидним, що в 2024 р. ситуація щодо стану ринку праці України значно ускладнилась на фоні загального низхідного тренду (табл. 1, рис. 1):

- чисельність робочої сили зменшилась на 2,2 млн. осіб (або на 12,8%) порівняно з 2021 р. та на 5,8 млн. осіб (або на 27,7%) порівняно з 2011 р.;
- чисельність зайнятого населення зменшилась на 3,3 млн. осіб (або на 21,2%) порівняно з 2021 р. та на 6,9 млн. осіб (або на 36,0%) порівняно з 2011 р.;
- чисельність безробітного населення збільшилась на 1,1 млн. осіб (або на 64,7%) у 2024 р. порівняно як з 2011 р., так і з 2021 р. – у ці роки в Україні кількість безробітних дорівнювала 1,7 млн. осіб.

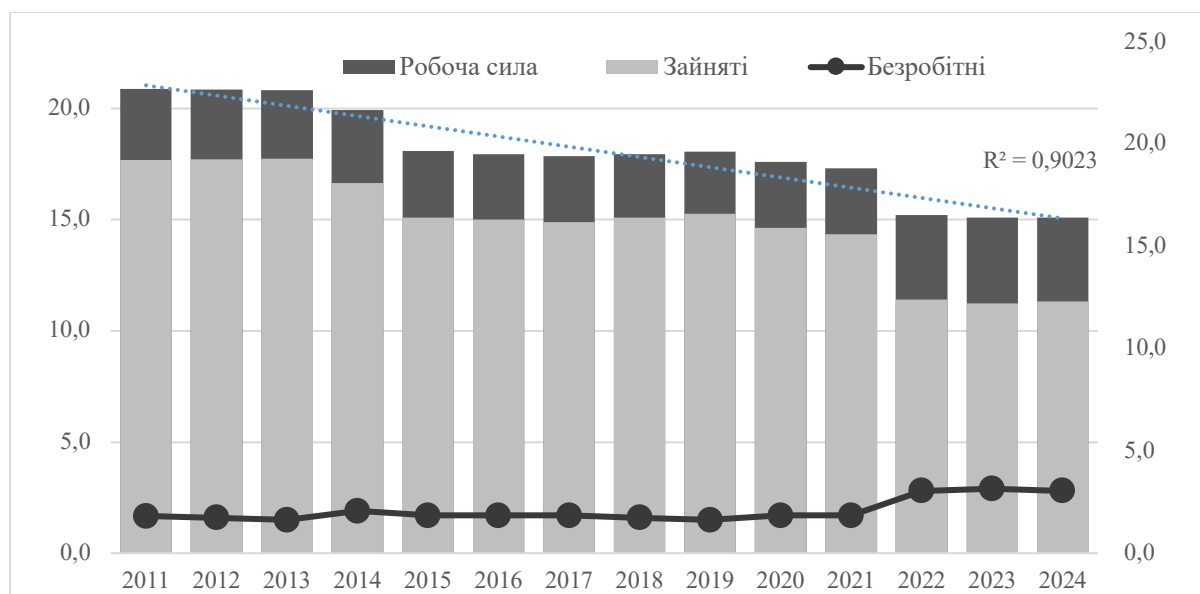

Рисунок 1 – Динаміка показників економічної активності населення на ринку праці України, 2011-2024 рр., млн. осіб

Джерело: побудовано авторами на основі [2; 3; 4, с. 21]

Водночас зі збільшенням абсолютної чисельності безробітних, протягом 2011-2024 рр. в Україні також відбулось підвищення рівня безробіття: після найнижчого рівня безробіття останніх десятиліть, який у 2013 р. становив 7,3% (за методологією МОП), починаючи з 2014 р., коли частину території України було окуповано, до 2021 р. рівень безробіття коливався в межах 8,2-9,9%, збільшившись майже двічі після 2022 р. – найвищого значення рівень безробіття досяг у 2023 р. – 18,9% [3; 4, с. 21] (рис. 2).

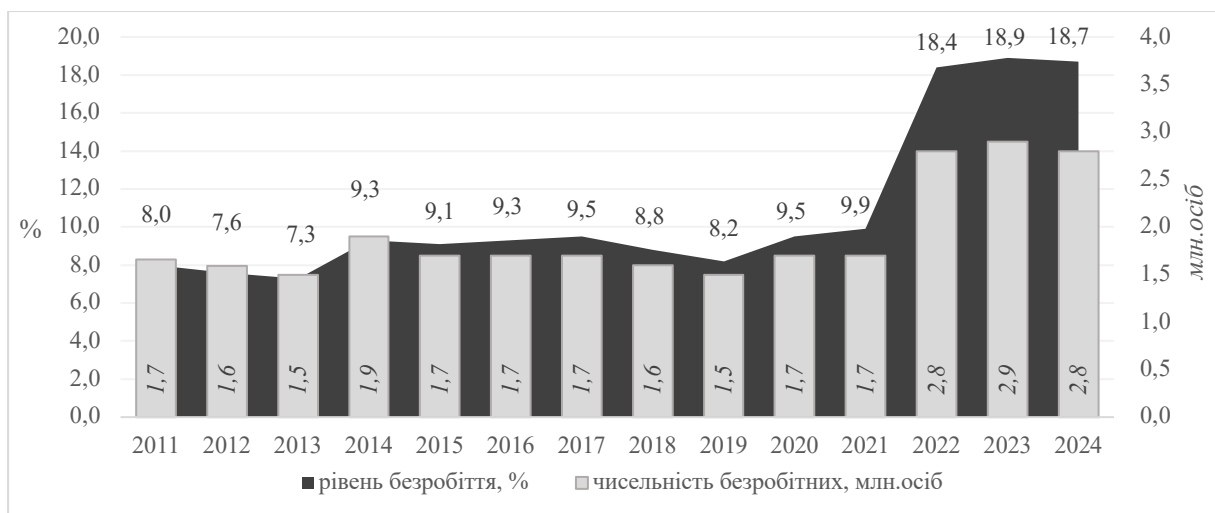

Рисунок 2 – Динаміка показників безробіття населення України віком 15-70 років за методологією Міжнародної організації праці, 2011-2024 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [3; 4, с. 21]

Щодо гендерної структури зайнятого населення України, до 2021 р. традиційним було переважання чоловіків (рис. 3) – їх частка завжди була більшою за 50%: у 2011 р. співвідношення жінок і чоловіків дорівнювало 48,7% до 51,3%, у 2016 р. – 48,1% до 51,9%, у 2021 р. – 47,5% до 52,5% [6]. За відсутності офіційних даних після 2022 р. можна лише умовно оцінювати зміни в структурі зайнятого населення України. Проте, з огляду на наслідки, спричинені повномасштабною війною, цілком обґрунтованим є висновок, що традиційна гендерна перевага чоловіків у структурі зайнятого населення поступово нівелюється або навіть змінюється на користь жінок. По-перше, значна кількість чоловіків була мобілізована до Збройних сил України або бере участь в обороні країни в інших формах, що зменшило їхню присутність на цивільному ринку праці. Крім того, в Україні протягом останніх років жінки частіше долучаються до економічної активності у традиційно «чоловічих» професіях.

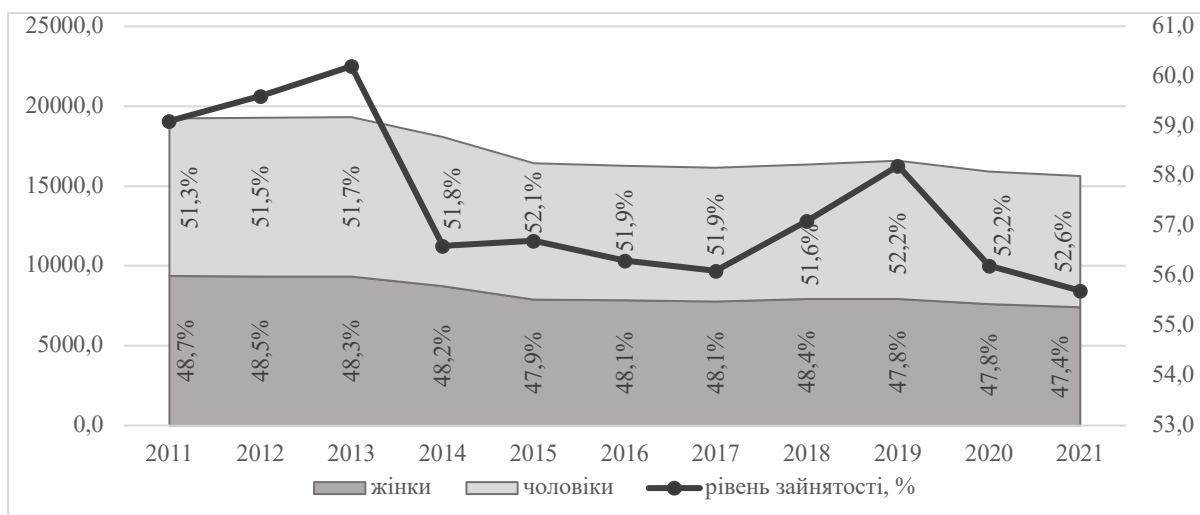

Рисунок 3 – Динаміка гендерної структури зайнятого населення України у 2011-2021 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

Таким чином, можна припустити, що структура зайнятого населення в Україні змінюється в бік збільшення участі жінок, що може мати суттєві наслідки для ринку праці, зокрема щодо адаптації умов праці до потреб жінок, посилення ролі гендерної рівності, зростання потреб щодо підтримки сімейного балансу та розвитку соціальних сервісів тощо. У післявоєнний період ця тенденція, ймовірно, за все, збережеться, що вимагає перегляду державної політики зайнятості, спрямованої на підтримку жіночої участі в економіці, професійного зростання та подолання гендерних бар'єрів у сфері праці.

Характерно, що в структурі зайнятого населення з 2011 р. до 2021 р. значно зменшилась кількість і частка молоді (табл. 2): у 2011 р. частка зайнятих віком 15-34 роки дорівнювала 36,6% (при цьому найбільшою складовою були молоді люди 25-29 років – 13,4% у загальній структурі зайнятих крани); у 2021 р. частка молодих людей віком 15-34 роки у структурі зайнятих зменшилась до 31,0% (із переважанням серед них осіб 30-34 років – 14,4% у загальній структурі зайнятих у країні) [7; 8; 9].

Водночас загальна чисельність молоді (15-34 роки) зменшилась протягом 2011-2021 рр. на 2525,9 тис. осіб або на 35,2%, тоді як чисельність усього зайнятого населення віком 15–70 років зменшилася на 4714,2 тис. осіб, або на 23,2%. (табл. 2).

Таблиця 2 – Динаміка чисельності зайнятого населення України за віковими групами у 2011-2021 рр., тис. осіб

Роки	2011		2016		2021	
Зайняте населення віком 15-70 років	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%
	20324,20	100	16 276,90	100	15610,0	100
у тому числі за віковими групами:						
15-24 роки	2119,70	10,4	1 143,60	7,0	913,7	5,9
25-29 років	2727,20	13,4	2 149,30	13,2	1666,4	10,7
30-34 роки	2611,40	12,8	2 397,50	14,7	2252,3	14,4
35-39 років	2584,3	12,7	2 263,90	13,9	2380,3	15,2
40-49 років	5085,20	25,0	4 194,20	25,8	4258,4	27,3
50-59 років	4048,90	19,9	3477,6	21,4	3486,2	22,3
60 років і старше	1147,5	5,6	650,8	4,0	652,7	4,2

Джерело: побудовано авторами на основі [7; 8; 9]

Важливою характеристикою ринку праці є співвідношення попиту та пропозиції робочої сили, про який свідчать показники зареєстрованого ринку праці.

Для України особливістю сучасного стану є суттєве зменшення ємності ринку праці: відповідно до статистичних даних Державної служби зайнятості України, у 2021 р. роботодавці проінформували центри зайнятості про наявність 705,8 тис. вакансій, у 2022 р. – 396,3 тис. вакансій, у 2023 р. – про 329,4 тис. вакансій, тобто потреба сучасного ринку праці складає менше 47% ринку праці 2021 р. (кількість вакансій у 2023 р. порівняно з 2019 р. зменшилась на 53,3%). При цьому, незважаючи на зменшення кількості зареєстрованих безробітних, ринок праці України залишається працenaдлишковим, оскільки чисельність безробітних у 2023 р. перевищила потребу роботодавців на 153,8 тис. осіб (у 2021 р. кількість вакансій на ринку праці була більшою, ніж чисельність безробітних на 485,2 тис. од.) [10].

Водночас із зменшенням запитів роботодавців на ринку праці України наявними залишаються диспропорції у співвідношенні попиту та пропозиції робочої сили. За

багатьма видами економічної діяльності (переробна промисловість, торгівля та ремонт¹, освіта, сільське господарство², охорона здоров'я³, державне управління й оборона⁴, транспорт⁵) спостерігається як високий рівень наявних вакансій, так і велика кількість тих, хто шукає роботу [10], що свідчить про невідповідність рівня професійної підготовки претендентів вимогам роботодавців.

Визначені тренди щодо зменшення чисельності робочої сили та зайнятого населення беззаперечно пов'язані прямим чином із загальними демографічними проблемами України – депопуляцією та старінням населення, а також із міграційними потоками – переважанням трудової міграції в структурі міждержавних переміщень до 2022 р. та міграцією з України з безпекових причин через російську агресію з лютого 2022 р. (за даними Верховного комісара ООН у справах біженців, станом на травень 2025 р. у світі налічувалось 6,9 млн. українських біженців, з них 6,4 млн. – у Європі, 0,6 млн. – в інших країнах світу, а 3,7 млн. осіб стали внутрішньо переміщеними особами [11]). Весь цей комплекс чинників безпосередньо впливає на попит і пропозицію на ринку праці, кількісні й якісні характеристики робочої сили, умови зайнятості тощо.

Фактично на ринку праці України протягом останніх років відбулись значущі зміни, що є наслідком як довготривалих впливів (демографічних, економічних, соціальних), так і наслідками збройної агресії рф: зменшився обсяг ринку праці, змінились вікова та гендерна структури робочої сили, зазнали змін сфери, що потребують працівників. Тобто до сформованих тенденцій розвитку ринку праці додався критичний вплив нового дестабілізуючого чиннику – війни на території країни. Вищезазначені процеси змінюють ландшафт зайнятості в Україні, формують низку завдань щодо поточного і перспективного трудових ресурсного забезпечення.

При цьому структурні зрушення на ринку праці відбуваються з урахуванням глобальних тенденцій суспільного поділу праці. У цьому контексті робоча сила розглядається як центральний об'єкт трансформацій – не лише в кількісному (чисельність працівників), а й у якісному вимірі (освітній рівень, компетенції, мобільність, цифрова готовність тощо). Умови її формування, реалізації та відтворення прямим чином залежать від стану та потреб міжнародного ринку праці, конкуренції, цифрових трендів, транснаціональної мобільності праці та інституційних змін у глобальному середовищі. Це означає, що глобалізація не лише супроводжує, а й визначає логіку трансформаційних змін зайнятості, формуючи нову архітектуру трудових ресурсного забезпечення і викликів для державної політики регулювання ринку праці.

В цілому, вплив глобалізації на національні ринки праці є складним і багатоаспектним. Незважаючи на те, що вона принесла чимало переваг, глобалізація також призводить до нерівності в оплаті праці та ймовірності втрати робочих місць. Взаємодія глобальної конкуренції, технологічного прогресу, офшорингу, аутсорсингу та автоматизації змінила розподіл доходів і можливостей працевлаштування у світі. Тому необхідно впроваджувати проактивні заходи для вирішення цих проблем, щоб забезпечити більш рівномірний розподіл переваг глобалізації серед працівників [12, с. 340-341].

Зумовлені та масштабовані глобалізацією, інші чинники загальносвітового значення продовжують впливати на сучасні траєкторії трудових ресурсного забезпечення та розвитку національних ринків праці – це цифровізація та соціальні зміни, що набувають

¹ Вид економічної діяльності – «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів»

² Вид економічної діяльності – «Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство»

³ Вид економічної діяльності – «Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги»

⁴ Вид економічної діяльності – «Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування»

⁵ Вид економічної діяльності – «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність»

нових проявів із урахуванням трансформації соціально-економічної, політичної й суспільно-мережевої взаємодій.

Так цифровізація – через поширення інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та впровадження автоматизованих систем у виробничі процеси – зумовлює глибокі трансформації змісту й умов трудової діяльності. Зростання рівня інтелектуалізації праці, інтеграція штучного інтелекту в різні сфери економіки, а також підвищений попит на висококваліфікованих і креативних фахівців визначають провідні тенденції сучасного світового ринку праці. Поширення дистанційної зайнятості та фріланс-платформ спричинило віртуалізацію соціально-трудова відносин, що докорінно змінило традиційне розуміння робочого місця й формату трудових взаємодій.

Трансформації в соціально-економічній сфері, такі як демографічні зміни (зокрема, старіння та зміна вікової структури населення, міграція), зміни в сімейних структурах (зміна ролі жінок, відкладання народження дітей, зростання кількості одиноких батьків) та зростання ролі соціальних мереж (у професійному спілкуванні, онлайн-навчанні, пошуку роботи), також зумовлюють оновлення станів на ринку праці. Наприклад, старіння населення може мати наслідком зростання попиту на послуги особистого догляду, що, в свою чергу, може стимулювати міграцію працівників з інших країн. Зміна ролі жінок на ринку праці може вплинути на сімейні структури та обумовлювати потребу в більш гнучких формах зайнятості.

Політичні трансформації, зокрема посилення регулювання ринку праці та соціальної сфери, можуть як стимулювати, так і стримувати здатність ринку праці пристосовуватися до змінених умов. Економічні кризи циклічного характеру, загострені процесами глобалізації, призводять до періодичних спадів виробничої активності та зростання рівня безробіття. Водночас структурні перетворення в економіці, зумовлені переходом до нового технологічного укладу й формуванням оновленої економічної моделі, потребують безперервної адаптації як працівників, так і роботодавців.

Як підсумок, сучасний ринок праці зазнає глибоких трансформацій під впливом глобалізації, цифровізації та соціальних змін, що характеризуються високою динамічністю. Це обумовлює формування нових викликів і можливостей щодо зайнятості населення та вимагає від суб'єктів ринку праці, а саме працівників, роботодавців та держави, постійної адаптації до нових умов. Зокрема, працівники мають постійно підвищувати свою кваліфікацію та рівень компетентностей, роботодавці – інвестувати в розвиток людських ресурсів та адаптувати виробничі процеси до нових технологій, а держава – розробляти та впроваджувати ефективну політику регулювання ринку праці, спрямовану на забезпечення продуктивної зайнятості населення та соціальної стабільності.

Таким чином, в Україні триває специфічний процес трансформації й адаптації національного ринку праці в умовах війни – піку загострення критичного стану політико-економічної нестабільності. Важливими складовими цього процесу є велика кількість втрат людського капіталу (зокрема економічно активного населення), що зумовлена низкою причин як механічного, так і природнього руху населення, радикальна зміна структури людських ресурсів як робочої сили, зміна співвідношення попиту та пропозиції праці, зменшення інвестицій тощо.

Фактично можна стверджувати, що на сьогоднішній день український ринок праці є таким, що зазнав трансформації, – і цей процес триває.

У період до завершення дії воєнного стану, при пошуку ефективних важелів регулювання трудоресурсного забезпечення країни оцінка стану ринку праці й далі відбуватиметься в складних умовах недостатньої кількості статистичних й прогнозних даних; тенденції розвитку ринку праці можуть виокремлюватись у досить загальному

вигляді, однак вони є важливими й обов'язковими для врахування при формуванні засобів регулювання трудових потоків.

У післявоєнному періоді триватиме процес стабілізації національного ринку праці, який відбуватиметься одночасно з процесами відновлення національної економіки.

Зазначимо, що Національною радою з відновлення України від наслідків війни відповідно до Указу Президента № 266/2022 від 21 квітня 2022 р. було розроблено план заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, а також перелік пропозицій щодо пріоритетних реформ і стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, прийняття й реалізація яких є необхідною умовою для ефективної роботи, а також – для стабілізації України у воєнний та відновлення у післявоєнний періоди [13].

План заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України містить шість розділів – напрямків (європейської інтеграції; відновлення та розвитку економіки; державного управління; діджиталізації; екологічної безпеки; соціального захисту) [13], – які фактично є підтвердженням глобалізаційного вектору розвитку економіки країни. При цьому План Відновлення України базується на п'яти основних принципах [14]:

- негайний початок і поступовий розвиток;
- нарощування справедливого добробуту;
- інтеграція в ЄС;
- відбудова кращого, ніж було, в національному та регіональному масштабах;
- стимулювання приватних інвестицій.

Крім того, визначення пріоритетів відновлення та розвитку України протягом останніх років відбувалось і на міжнародному рівні. Так протягом 2022-2025 рр. триває обговорення повоєнного відновлення України, зокрема на Міжнародних конференціях з питань відновлення України – Ukraine Recovery Conference (URC), що об'єднує лідерів урядів різних країн, міжнародних організацій, бізнесу та громадянського суспільства [15]:

- URC 2022: у Лугано, 04-05 липня 2022 р.;
- URC 2023: у Лондоні, 21-22 червня 2023 р.;
- URC 2024: у Берліні, 11-12 червня 2024 р.;
- URC 2025: у Римі, 10-11 липня 2025 р.

Зауважимо, що одним із чотирьох основних тематичних напрямів, залишається людський вимір – соціальне відновлення та людський капітал для майбутнього України.

Зазначається, що саме цей блок є провідним для відновлення. «Відновлення України залежить від мобілізації людського капіталу, зміцнення соціальної згуртованості та забезпечення інклюзивності з метою розкриття потенціалу всіх громадян у країні й за її межами, особливо жінок і молоді. Серед ключових викликів – зокрема – реінтеграція внутрішньо переміщених осіб, біженців і ветеранів у цивільне життя. Співпраця між зацікавленими сторонами, громадянським суспільством і українською діаспорою має вирішальне значення для збереження та розвитку людського капіталу нації задля сталого відновлення» [16].

Розглядаючи зазначені складові, виокремлюємо, що вони мають прямі зв'язки з ринком праці, оскільки саме ця система є індикатором залучення людського ресурсу до відновлення економіки країни – фактичної корисної зайнятості, яка забезпечуватиме джерела для існування працюючого населення та середньо- й довгострокові зв'язки з певною територією.

Таким чином, з одного боку, обґрунтованою є потреба щодо перегляду напрямів та впровадження відповідного комплексу адаптивних заходів для підвищення збалансованості та гнучкості ринку праці України з урахуванням воєнного стану та потреб післявоєнного розвитку; з іншого, – у програмах різного рівня наявними є економічний і соціальний вектори, проте не передбачено жодного напрямку щодо

цілеспрямованої підтримки та відновлення національного ринку праці з належним трудоресурсним забезпеченням економіки.

Вважаємо обґрунтованим, що сучасна модель економічного розвитку України має спиратись на вже сформовані складові трансформації національного ринку праці. Отже мають бути враховані, в першу чергу, наявний і перспективний стани розвитку ринку праці з позиції формування необхідного трудоресурсного забезпечення, якості праці та ефективності виробництва, по-друге, – напрями та засоби актуалізації ринку праці щодо підтримки впровадження обраного стратегічного вектору розвитку економіки країни з одночасним сприянням нівелюванню очікуваних ризиків і загроз.

Тобто модель економічного розвитку країни, обумовлена викликами воєнного часу, має обов'язково враховувати глибинні трансформації, що відбуваються на ринку праці України. Саме ринок праці є тією сферою, що найбільш чутливо реагує на зовнішні та внутрішні загрози й виклики, відображаючи стан економіки, соціальні процеси та потенціал для подальшого зростання.

Таким чином, доцільно систематизувати визначені складові трансформації ринку праці України, що сформувались внаслідок тривалого часу воєнної агресії РФ на території країни, з метою визначення пріоритетів щодо подальшого економічного розвитку України.

Висновки. Сучасний ринок праці України зазнав глибоких трансформацій, зумовлених як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. Війна, що триває, стала каталізатором цих змін, посиливши безробіття, змінивши структури зайнятості та посиливши аспекти соціальної нерівності. Водночас, процеси глобалізації, цифровізації, соціальних змін та євроінтеграції створюють нові можливості для розвитку ринку праці. У цих умовах особливої актуальності набуває питання розробки ефективної системи регулювання ринку праці, яка б враховувала як короткострокові виклики, пов'язані з наслідками війни, так і довгострокові тенденції розвитку світової економіки. Необхідно створити гнучку систему, яка б дозволяла швидко адаптуватися до змін, забезпечувала соціальний захист працівників та була спрямована на стимулювання розвитку підприємництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. НБУ (2023). Інфляційний звіт, квітень 2023. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q2.pdf?v=11
2. Державна служба статистики України (2022). Робоча сила (економічно активне населення). URL : https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/rp.htm
3. Державна служба статистики України (2020). Основні показники ринку праці (річні дані). URL : https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/rp/ean/ean_u/arh_osp_rik_u.htm
4. План для «Ukraine Facility»: Програма фінансової підтримки України від Європейського Союзу. URL : <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>
5. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни: Закон України (2022). № 2115-IX від 03.03.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text>
6. Державна служба статистики України (2022). Зайняте населення за професійними групами та статтю у 2010-2021 роках. URL : https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/rp.htm
7. Державна служба статистики України (2012). Економічна активність населення України 2011: Стат. збірник. 203 с. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/11/Arch_ean_zb.htm

8. Державна служба статистики України (2017). Економічна активність населення України 2016: Стат. збірник. 205 с. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/11/Arch_ean_zb.htm
9. Державна служба статистики України (2022). Робоча сила України 2021: Стат. збірник. Київ. 214 с. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/zb_RS_2021.pdf
10. Державна служба зайнятості України (2024). Попит та пропозиція на зареєстрованому ринку праці у 2023 р. URL : https://old.dcz.gov.ua/sites/default/files/infocfiles/popyt_i_propozyciya_na_rynku_praci_12_2023.pdf
11. UNHCR (2025). Ukraine situation Flash Update #80. URL : <https://data.unhcr.org/en/documents/details/116748>
12. Gogoi A. (2023). The impact of globalization on labour market specially focusing on wage inequality and job displacement. *A theoretical analysis. Theoretical and Applied Economics*. Volume XXX, No. 3(636), Autumn, pp. 333–342. URL : <https://store.ectap.ro/articole/1695.pdf>
13. Державна служба України з питань праці (2022). Проєкт плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України. URL : <https://dsp.gov.ua/proiekt-planu-zakhodiv-z-pisliavoiennoho-vidnovlennia-ta-rozvytku-ukrainy/>
14. План Відновлення України (2025). URL : <https://recovery.gov.ua/>
15. URC (2025). Ukraine Recovery Conference 2017-2024: Міжнародна конференція з питань відновлення України. Urc-international. URL : <https://ua.urb-international.com/>

REFERENCES

1. NBU (2023). Inflation Report, April 2023. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q2.pdf?v=11
2. State Statistics Service of Ukraine (2022). Labor force (economically active population). URL : https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/rp.htm
3. State Statistics Service of Ukraine (2020). Key labor market indicators (annual data). URL : https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/rp/ean/ean_u/arh_osp_rik_u.htm
4. Plan for Ukraine Facility: European Union financial support program for Ukraine. URL : <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>
5. On the protection of the interests of entities submitting reports and other documents during martial law or a state of war: Law of Ukraine (2022). No. 2115-IX of 03.03.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text>
6. State Statistics Service of Ukraine (2022). Employed population by occupational group and gender in 2010-2021. URL : https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/rp.htm
7. State Statistics Service of Ukraine (2012). Economic activity of the population of Ukraine 2011: Statistical collection. 203 p. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/11/Arch_ean_zb.htm
8. State Statistics Service of Ukraine (2017). Economic Activity of the Population of Ukraine 2016: Statistical Compilation. 205 p. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/11/Arch_ean_zb.htm
9. State Statistics Service of Ukraine (2022). Labor Force of Ukraine 2021: Statistical Compilation. Kyiv. 214 p. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/zb_RS_2021.pdf
10. State Employment Service of Ukraine (2024). Demand and Supply in the Registered Labor Market in 2023. URL :

https://old.dcz.gov.ua/sites/default/files/infofiles/popyt_i_propozyciya_na_rynku_praci_12_2023.pdf

11. UNHCR (2025). Ukraine situation Flash Update #80. URL : <https://data.unhcr.org/en/documents/details/116748>

12. Gogoi A. (2023). The impact of globalization on labour market specially focusing on wage inequality and job displacement. A theoretical analysis. Theoretical and Applied Economics. Volume XXX, No. 3(636), Autumn, pp. 333–342. URL : <https://store.ectap.ro/articole/1695.pdf>

13. State Service of Ukraine for Labor (2022). Draft plan of measures for post-war recovery and development of Ukraine. URL : <https://dsp.gov.ua/proiekt-planu-zakhodiv-z-pisliavoiennoho-vidnovlennia-ta-rozvytku-ukrainy/>

14. Ukraine Recovery Plan (2025). URL : <https://recovery.gov.ua/>

15. URC (2025). Ukraine Recovery Conference 2017-2024: International Conference on Ukraine's Recovery. Urc-international. URL : <https://ua.urc-international.com/>